

Criza reflexivității

„Când facem analize economice ar putea să ne uimească (fascineze sau orbi) într-atât faptele, încât să nu mai vedem ideea de care acestea se leagă.”

O stafie bântuie liberă în interiorul cunoașterii: actuala criză economică ar putea să fie din categoria acelor fluctuații prezentate de comportamentele elementelor fundamentale ale naturii. Sugestia este că, asemănător stărilor departe de echilibru (unde se întâmplă efectul legii bifurcației), atât în interioritatea faptelor economice, cât și în reflexia lor ideatică (în Economie) are loc o deschidere alternativă, apare o magistrală contextuală diferită, un alt nivel de complexitate care necesită un alt nivel de interpretare.

Dacă este așa, analiza economică s-ar putea să se lase atât de surprinsă (în sens și de fascinanție, și de orbire) de fapte și spectaculozitatea traiectoriilor lor încât să nu se mai vadă ideea de care acestea se leagă sau, mă rog, pe care faptele o ecranează.

Desigur, însă ipotetica asemănare ar fi posibilă doar prin cuprinderea metodologică a actualei crize în perspectiva experimentului științific. Probabil că pe această bază lucrurile ne-ar părea că se leagă, mai precis ar fi evident de ce se leagă și, mai corect, am vizualiza modul cum se leagă între ele; acestui tipar i-am da semnificația stării de criză. Știm însă că nu este posibilă această imixtiune cognitivă în misterele faptelor economice, mai ales când acestea ajung să fie percepute ca evenimente cu efecte turbionare asupra confortului material și spiritual.

În această situație mintea noastră este cu totul răvășită și nu procesează adecvat ceea ce ar putea fi replica violentă a propriilor noastre excese. Căci, oricât am tinde să ascundem originarea efectelor ca neavând legătură cu noi, încercând să construim modele explicative cristalizate de determinismul material și oricât am falsifica substanța faptelor economice considerând-o că ține de legi universale, tot nu putem să convingem pe toată lumea și în mod permanent că regele ar fi altcumva decât îl vedem cu toții.

Tipul de construcție mentală a ceea ce reprezintă criza trebuie, pentru a avea sens rațional, nu să ne scoată din cauză pe noi, ci să ne pună pe locul originii faptelor asupra cărora rămâne captivă perspicacitatea cunoașterii. Bifurcația evenimentială în direcția crizei sau în direcția echilibrului rămâne o convenție destul de abstractă și chiar și prin asta se arată a fi neconformă cu semnificațiile bifurcației materiale spre pierdere sau spre câștig. Nici nu ar putea să fie altcumva atât timp cât ideea de bifurcație pe care o avem în vedere este reduționistă, la sensul extrem, de obiectivare absolută pentru că se scoate subiectivitatea faptelor din ecuația cunoașterii.

Cumva răsturnat (dar ca acțiune de revenire la poziția normală!) pentru economie sunt esențiale nu stările de a fi, ale faptelor, substanța lor ca atare, ci stările ca devenire, adică subiectivitatea din care se nasc faptele. Specificul constă în aceea că subiectivitatea când se obiectivează excesiv se îndepărtează de echilibru, regresează spre starea critică, care este starea excesului nefiresc, dar când se produce după regula bunului-simț natural ea funcționează echilibrele interioare ale stării „ideale” departe-de-echilibru, deci formează performanța pozitivă a devenirii.

Oricum am privi lucrurile, cu și fără noi în context, se arată o provocare în fața unei alternative ieșite din legea bifurcației, în care ceea ce contează este alegerea căii către fapt, și nu faptul în sine. Alegerea perspectivei originării faptelor obiectuale în subiectivitate (mai precis în intersubiectivitate) sau alegerea perspectivei clădite pe datul faptelor obiective (în fața cărora nu avem decât să consemnăm realitatea) constituie drama cunoașterii în economie, în orice știință umanistă.

Dar această provocare este și capcana unde ieșirea revelează nu doar originea crizei, ci și soluția crizei. Ceea ce complică această poziționare rațională nu ține, este adevărat, doar de inadecvările reflexivității, ale dialecticii conceptelor, ci și de (poate mai ales) concretețea pe care simte nevoia să se așeze natura umană, pe palpabilul substanței câștigului și pe viteza împlinirii așteptărilor.

În măsura în care în economie este vorba de fluctuație ca dinamică a stărilor fizice în preajma iminenței bifurcației elementare, semnul este unul ce trece și de material, și de emoțional nu pentru a le anihila, ci pentru a le face să fie compatibile cu alt nivel de relaționare, mai complexă, dar și cu alt nivel de înțelegere care nu rămâne atașat nici de dat, nici de creat, ci le combină pe amândouă într-o nouă unitate cognitivă.

Economia conceptualizează diferit de fizică, în sensul că ea conceptualizează faptele ca borne ale dinamicii complexe a subiectivității ce construiește viziunea drept optim al cunoașterii în ambele componente ale ei, și raționale, și emoționale. Economia conceptualizează originea subiectivă a

faptelor obiectuale ca și obiectivarea subiectivității în contexte complexe structurate prin intersubiectivitate.

Dacă se produce bifurcație în Economie, aceasta nu poate fi înțeleasă decât ca cezură în intersubiectivitate, echivalentă cu deteriorarea substanței ei, căci intersubiectivitatea nu sporește prin sciziparitate.

Criza este, astfel, un accident în intersubiectivitatea substanțială a Economiei care durează până se refac rupturile provocate de forțarea prin concept a performanțelor. În felul acesta criza obiectului este și criza reflexivității, în esență, orice fluctuație în intersubiectivitatea contextuală a economiei având la origine ceea ce a gândit omul că s-ar putea să schimbe ca ritm și direcție în dinamica intersubiectivității complexe.

Criza teoriei stă la originea economiei ca fapte economice. Omul este cauza crizei. Fluctuațiile care duc la bifurcație se întâmplă în viziunile sale teoretice, iar când le aplică la realitatea reacția de respingere este firească și această reacție o numim criză.

Dacă ar fi să prevedem criza, trebuie să avem conștiința că structura de rezistență a teoriei este făcută să se năruie sub greutatea faptelor pe care nu le explică; criza faptelor este criza teoriei care proiectează defectuos faptele.

Noi o percepem însă răsturnat, ca o criză a consecințelor obiectivate, și de aceea înregistrăm insuccese în ieșirea din starea de criză. Pentru că încercăm, practic, ceva nu doar pe dos, ci și illogic, adică să ieșim din efecte rămânând în cauză, noi înșine și ideile noastre despre faptele economice fiind adevărata cauza.

Dihotomiile din teorie aplicate distinct, cu pretenție de autonomie explicativă, agrează complexitatea intersubiectivității, o simplifică excesiv, o îndeamnă să se fixeze în material (uitând astfel de origini) sau îndeamnă complexitatea să se îndrepte spre origini, ca obsesie a echilibrului (rupând-o astfel de substanța ei inefabilă). Între aceste stări nefirești se întâmplă reacția intersubiectivității la fluctuația din reflexivitatea faptelor sub forma crizelor. Este limpede (dar într-un fel complicat) că soluția crizei este soluția teoriei, a concepției asupra specificului substanțierii în economie.

Criza la nivelul faptelor de economie este consecința crizei fundamentelor teoriei.

Orice depășire a stării de bifurcație radicală în tendențialitatea faptelor presupune mai întâi eliminarea exceselor teoriei.